

ПЕДАГОГІКА

УДК 378-054.6

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2023.02.074>

Оксана КРИЧКІВСЬКА

Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3007-0248>

Ганна ЗВАРИЧ

Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4120-5729>

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті визначено сильні та слабкі сторони, можливості й загрози підготовки студентів-іноземців у закладах вищої освіти України. Метою дослідження є конкретизація проблем (слабких сторін та загроз) і перспектив (сильних сторін та можливостей) підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України на сучасному етапі розвитку суспільства. У ході досягнення мети дослідження виконано такі завдання: проаналізовано останні дослідження, пов'язані з підготовкою іноземних студентів в Україні; визначено слабкі та сильні сторони підготовки іноземних студентів у нашій державі; окреслено перспективи підвищення*

© Оксана Кричківська, Ганна Зварич, 2023.

якості підготовки іноземних студентів в Україні; описано виклики сучасності, з якими зіткнулася українська система освіти. Основними методами дослідження є порівняльний аналіз наукових досліджень, огляд літератури, спостереження, систематизація та узагальнення. Порівняльний аналіз вітчизняних і закордонних наукових досліджень використано для визначення рівня доступності та якості освіти для іноземних студентів. Проаналізовано нормативно-правові документи, що надають права й гарантії, пов'язані з підготовкою іноземних студентів в Україні. Дослідження опирається на аналіз статистичних і вторинних даних, наданих українськими та закордонними дослідниками. Проведено SWOT-аналіз підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України. У ході дослідження проаналізовано літературну з обраної теми. За результатами аналізу виділено сильні та слабкі сторони, можливості й загрози для розвитку підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України. У перспективі подальших розвідок передбачено дослідити здійснення освітнього процесу в контексті підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти.

Ключові слова: заклад вищої освіти, іноземний студент, освітній процес, навчання.

Oksana KRYCHKIVSKA,

Ternopil, Ukraine.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3007-0248>

Hanna ZVARYCH

Ternopil, Ukraine.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4120-5729>

PROBLEMS AND PROSPECTS OF TRAINING FOREIGN STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

Abstract. *The article identifies the strengths and weaknesses of the opportunities and threats to the training of foreign students in higher education institutions of Ukraine. The aim of the study is to specify the problems (weaknesses and threats) and prospects (strengths and opportunities) of training foreign students in higher education institutions of Ukraine in view of the current stage of development of society. To achieve this goal, the following objectives were achieved, including analyzing the latest research related to the education of foreign students in Ukraine, identifying the weaknesses and strengths of the education of foreign students in Ukraine, outlining the prospects for improving the quality of education of foreign students in Ukraine, and describing the challenges faced by the*

Ukrainian education system today. The main research methods are a comparative analysis of scientific studies, literature review, observation, systematization and generalization. A comparative analysis of domestic and foreign research is used to determine the level of accessibility and quality of education for foreign students. The author analyzes the legal documents establishing the rights and guarantees related to the training of foreign students in Ukraine. In support of its assertions, the article relies on the analysis of statistical and secondary data provided by Ukrainian and foreign researchers. The study conducted a SWOT-analysis of the training of foreign students in higher education institutions of Ukraine. The study analyzed the literature sources related to the research topic. The analysis highlights the strengths and weaknesses, opportunities and threats to the development of foreign students' education in Ukrainian higher education institutions. In the future, further research is planned to investigate the implementation of the educational process in the context of training foreign students in higher education institutions.

Key words: *higher education institution, foreign student, educational process, training.*

Постановка проблеми. Процес глобалізації в освіті засвідчує, що все більшої актуальності набуває проблема підготовки іноземних студентів в Україні, оскільки саме залучення іноземних студентів впливає на створення культурного розмаїття і сприяння глобалізації освіти в нашій державі.

Аналіз останніх досліджень. У педагогічних дослідженнях, присвячених вищій освіті, знаходимо праці, у яких висвітлено аналіз проблеми глобалізації та інтернаціоналізації: А. Сбруєва (розглядає пріоритети розвитку міжнародної вищої освіти у контексті глобалізаційних та інтернаціоналізаційних змін) [Сбруєва, 2001, С. 125–128; Сбруєва, 2013, С. 89–95], Н. Авшенюк (зазначає, що Болонський процес є важливим чинником трансформаційних змін вищої освіти в європейському регіоні) [Авшенюк, 2011, С. 314], М. Бойченко (досліджує, як впливають інтернаціоналізаційні процеси на розвиток інноваційних процесів в управлінні вищою освітою в європейському регіоні) [Бойченко, 2011, С. 71–78], О. Нітенко (відзначає, що інтернаціоналізація вищої освіти є одним із ключових чинників розвитку закладів вищої освіти) [Нітенко, 2015, С. 205–216], М. Дебич (розглядає інтернаціоналізаційні процеси вищої освіти з позиції міжнародного досвіду) [Дебич, 2019], А. Ржевська (досліджує питання розвитку вищої освіти у західноєвропейських країнах) [Ржевська, 2011].

Проаналізувавши тематику наукових праць із педагогіки, присвячених проблемам підготовки іноземних громадян в українських закладах вищої освіти (ЗВО), можна визначити існування суспільної потреби в удосконаленні системи підготовки іноземних студентів у ЗВО України й недостатнє наукове обґрунтування шляхів цього вдосконалення.

Мета статті. Метою дослідження є конкретизація проблем (слабких сторін та загроз) і перспектив (сильних сторін та можливостей) підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти України з урахуванням вимог та потреб сучасності.

Мета дослідження передбачає виконання таких завдань: проаналізувати останні дослідження, пов'язані з підготовкою іноземних студентів в Україні; визначити слабкі та сильні сторони підготовки іноземних студентів у нашій державі; окреслити перспективи підвищення якості підготовки іноземних студентів в Україні; проаналізувати виклики сучасності, з які стоять перед українською системою освіти.

Методи дослідження. У нашій науковій розвідці застосовано метод порівняльного аналізу наукових досліджень, огляд літератури, методи спостереження, систематизації та узагальнення.

Порівняльний аналіз вітчизняних і закордонних наукових досліджень використовується для визначення рівня якості освіти та її доступності для іноземних студентів. Проаналізовано нормативно-правові документи, що визначають права і надають гарантії, пов'язані з підготовкою іноземних студентів в Україні. У дослідженні використано статистичні та вторинні дані досліджень українських і закордонних науковців, проведено SWOT-аналіз підготовки іноземних студентів у ЗВО України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не можна не погодитися з думками сучасних українських дослідників (С. Л. Лондар, О. О. Шаповалової, Н. Б. Пронь, Л. З. Ребухи), які виділяють такі сильні сторони навчання іноземних студентів в Україні: система освіти України посідає 44 місце серед 50 кращих країн у рейтингу QS Higher Education System Ranking у 2018 р.; щорічно в Україні кількість іноземних студентів значно збільшується; українська освіта має високий рівень якості серед іноземних студентів; спрощення процедур вступу до ЗВО України; для громадян країн, що розвиваються, освіта й житло відносно дешеві та доступні; у процесі підготовки є можливість навчатися і проходити мовну підготовку; більшість університетів, які зосереджуються на залученні іноземних студентів, пропонують програми навчання іноземною мовою; наявність офіційних державних установ із питань навчання іноземних студентів [Лондар, Шаповалова, Пронь, 2020, С. 5–22].

Щорічне збільшення кількості іноземних студентів свідчить про існування високого попиту на вищу освіту та широку мережу ЗВО України, покликаних зробити вищу освіту доступною не лише для своїх громадян, а й для представників інших країн. Сучасні українські ЗВО готові до впровадження змін до чинного освітнього законодавства й удосконалення стандартів вищої освіти, у яких відображено права та обов'язки іноземних громадян, що сприятиме збільшенню кількості зарахованих на навчання вступників. Однак такі зміни відбуваються повільно.

Зміни також стосуються інтернаціоналізації освіти в Україні, підвищення рівня мобільності – як для студентів, так і для викладачів ЗВО, запровадження принципу полікультурної взаємодії, розвитку міжкультурної свідомості та культурної толерантності, розширення доступу до міжнародних джерел фінансування освітньої та наукової діяльності в Україні, більш активної участі у міжнародних освітніх проектах (наприклад, програм Жана Моне),

запланованих на перспективу 2021–2027 рр., а також формування інклюзивного освітнього середовища для студентів-іноземців, яке забезпечило б їх комфортне навчання за межами рідної країни. Однак процес приєднання до Європейського освітньо-дослідницького простору є досить складним та довготривалим. Крім того, він відходить на другий план через повномасштабне російське вторгнення в Україну.

Окремі сильні сторони підготовки іноземних студентів в Україні можна водночас назвати і слабкими. Так, наприклад, кількість іноземних студентів дійсно має тенденцію до зростання, але через російську агресію не усі університети в Україні мають можливість надавати навчальні послуги офлайн громадянам інших країн.

Не викликає сумніву й те, що потреба навчання іноземною мовою (переважно англійською) є сильною стороною освіти іноземних студентів. Але англійська є рідною не для всіх здобувачів освіти з-за кордону; не всі, хто навчається, володіють нею на такому рівні, який би міг забезпечити якісний освітній процес.

До сильних сторін українських ЗВО ми також відносимо наявність висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів, які здійснюють підготовку іноземних студентів; працю сучасних викладачів ЗВО, які, не зважаючи на складну ситуацію в країні, продовжують здійснювати освітню діяльність на найвищому професійному рівні, майстерно поєднуючи вітчизняні академічні традиції із впровадженням іноземного досвіду [Ребуха, 2021, С. 113–123].

До переваг українських ЗВО можна віднести й існування широкого вибору освітніх програм і напрямів освіти, а також достатню капітальну базу для забезпечення освітнього процесу, яка дозволяє практично застосовувати зміст освітніх програм. Завдяки високому рівневі міжнародної освітньої та наукової співпраці та потенціалові синергії між закладами вищої освіти й дослідницькими організаціями у процесі підготовки іноземних студентів, відкриваються можливості для формування професійної компетентності та здобуття знань, умінь і навичок, які забезпечать студентам-іноземцям успішне працевлаштування у різних куточках світу.

До недоліків української освіти можна віднести те, що українські ЗВО недостатньо представлені у міжнародних рейтингових системах The Times Higher Education World University Rankings та QS World University Rankings; українське законодавство не дає студентам із інших країн можливості поєднувати навчання й роботу; іноземні студенти, які навчаються на медичних спеціальностях (найбільша частка в Україні), не мають права проходити навчання і практику через інтернатуру; відсутні ефективні інформаційні кампанії для залучення іноземних студентів на національному та місцевому рівнях; українські дипломи не визнаються у більшості країн світу і вимагають додаткової перевірки отриманої кваліфікації; не всі університети можуть запропонувати іноземним студентам уроки іноземної мови (англійської); в Україні обмежені бюджетні місця для іноземних студентів (студентська квота);

немає мережі «університетських освітніх агентів», але добре розвинута мережа приватних освітніх агентів; під час прийому іноземців, які надають докази освітньої кваліфікації, отриманої за кордоном, процедура визнання та визначення еквівалентності цих доказів є важливою; складні процедури оформлення студентських віз та легалізації документів про освіту.

До слабких сторін організації освітнього процесу для іноземних студентів відносимо й неналежний моніторинг професійної кваліфікації та результатів працевлаштування іноземців, неадекватне прогнозування потреб економіки у робочій силі й у спеціалізації майбутніх фахівців; існування розбіжностей між сформованими компетенціями іноземців-випускників ЗВО та компетентностями, знаннями й навичками, яких вимагають роботодавці за кордоном. Така ситуація складається через недостатню практичну підготовку іноземних студентів у ЗВО України, вторинну спрямованість на дослідження та інноваційну діяльність, а також низьку мотивацію працівників ЗВО у процесі професійної підготовки іноземних студентів. Саме тому студенти-іноземці мають усвідомлювати потребу в самоосвіті та необхідності постановки цілей навчання упродовж життя.

До можливостей навчання іноземних студентів в Україні сучасні вчені відносять: покращення позицій українських ЗВО у міжнародних рейтингах; удосконалення дипломатичної служби та спільної взаємодії зі ЗВО; посилення процесу інтернаціоналізації української системи вищої освіти на фоні демографічного спаду кількості українських студентів; відповідність ЗВО України міжнародним стандартам; укладення угод про співпрацю та взаємне визнання дипломів між ЗВО України та інших країн; створення мережі рекрутингових та інформаційних центрів у ЗВО України; проведення рекламних кампаній українських університетів для залучення іноземних студентів; збільшення мережі ЗВО України, де навчаються іноземні студенти; працевлаштування в українських закладах вищої освіти іноземних викладачів та студентів з інших країн, які навчалися в Україні; збільшення кількості сертифікаційних програм в українських ЗВО; просування англійської як міжнародної мови навчання в усіх ЗВО України [Лондар, Шаповалова, Пронь, 2020].

Беручи до уваги вищесказане, можна зробити висновок про існування великої кількості проблем та слабких сторін у процесі підготовки іноземних студентів у ЗВО України.

Крім труднощів у процесі підготовки іноземних студентів в українських ЗВО слід згадати й про можливості для покращення ситуації у цій сфері. Так, до можливостей можна віднести такі особливості підготовки іноземних студентів у ЗВО України: процес приєднання до Європейського освітнього простору та Європейського дослідницького простору; розширення доступу до міжнародних джерел фінансування освітньої та наукової діяльності; досвід міжнародного освітнього та наукового співробітництва; переосмислення ролі викладача як тьютора, фасилітатора, наставника, який тепер відповідає за індивідуальний педагогічний супровід та координацію освітнього процесу; цифровізація та

швидке зростання ІТ-індустрії; наявність та доступність сучасного освітнього контенту; потенціал синергії між ЗВО та дослідницькими організаціями у процесі підготовки іноземних студентів.

Щодо наявності загроз у сфері навчання іноземних студентів в українських ЗВО, то ми погоджуємося з авторами статті «Ринок освітніх послуг в Україні: конкурентні переваги та сучасні виклики для іноземних студентів», які виділяють такі загрози в освіті іноземних студентів: загострення політичної ситуації та військовий конфлікт в Україні; поширення коронавірусної інфекції COVID-19 у всьому світі; недостатня популяризація українських ЗВО на світовому ринку освітніх послуг; іноземні студенти не мають можливості працевлаштуватися в Україні після отримання диплома; ЗВО не пропонують іноземним студентам ніякої підтримки в адаптації до місцевої ситуації; орієнтація іноземних студентів, які здобувають вищу освіту на медичних спеціальностях, на навчання в країні, де пропонується стажування, що може призвести до значного відтоку студентів з-за кордону до інших країн; складна та забюрократизована система запрошення іноземних студентів на навчання в Україну; наявність корупції в освітньому секторі України [Лондар, Шаповалова, Пронь, 2020].

До загроз підготовки студентів-іноземців ми також відносимо загострення конкуренції у вищій освіті внаслідок глобалізації, посилення конкуренції з боку менш авторитетних іноземних університетів, які пропонують доступне дистанційне навчання, військові та політичні наслідки вторгнення Росії в Україну, диспропорції в соціально-економічному розвитку, тривалу відсутність комплексних програмних документів державного рівня щодо вищої освіти іноземних громадян, фрагментовану інтеграцію в європейський освітній ландшафт, обмежений попит на вищу освіту в складних технічних галузях, що перешкоджає розвитку технічної та наукомісткої освіти, привабливі можливості в інших країнах, які сприяють еміграції висококваліфікованих дослідників, науковців і викладачів.

Сильні та слабкі сторони, а також можливості й загрози підготовки іноземних студентів в українських ЗВО ми узагальнили у табл. 1.

За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок про те, що проблема навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти є поширеною і недостатньо дослідженою у сучасному науковому дискурсі. Теми, які найчастіше вивчаються, стосуються існування глобального ринку освітніх послуг та розвитку та інтернаціоналізації систем вищої освіти.

Таблиця 1

SWOT-аналіз сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз підготовки іноземних студентів у ЗВО України

Сильні сторони підготовки іноземних студентів у ЗВО України	Слабкі сторони підготовки іноземних студентів у ЗВО України
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Широка мережа ЗВО, покликана зроби вищу освіту доступною не лише для громадян України, а й для представників інших країн. ▪ Прозорі процедури вступу для іноземних громадян (Moodle System). ▪ Високий попит на вищу освіту та високий рівень освіти населення з боку різних країн світу. ▪ Готовність ЗВО до змін у контексті євроінтеграції. ▪ Чинне освітнє законодавство та стандарти вищої освіти. ▪ Наявність висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів. ▪ Поєднання академічних традицій і досвіду впровадження змін. ▪ Широкий вибір освітніх програм та напрямів навчання. ▪ Прийнятна вартість освітніх послуг. ▪ Достатня капітальна база для забезпечення освітнього процесу. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Глобальна тенденція збільшення кількості іноземних студентів. ▪ Наявність адаптаційних проблеми, що виникають на різних етапах перебування іноземних студентів в Україні (існування міжкультурних відмінностей, потреби у навчанні іноземною мовою, невідповідність очікувань студентів щодо результатів навчання). ▪ Занепад наукових шкіл і відсутність новаторських результатів досліджень підготовки іноземних студентів, недостатня увага до вітчизняного досвіду. ▪ Неналежний моніторинг професійної кваліфікації та результатів працевлаштування іноземних студентів. ▪ Існування розбіжностей між сформованими компетенціями випускників і навичками, затребуваними роботодавцями за кордоном. ▪ Визнання необхідності та постановки цілей навчання упродовж життя. ▪ Фрагментація та дублювання профілів підготовки іноземних студентів у ЗВО. ▪ Вторинна спрямованість на дослідження та інноваційну діяльність. ▪ Низька мотивація працівників ЗВО у процесі професійної підготовки іноземних студентів. ▪ Недостатня практична підготовка іноземних студентів у ЗВО України. ▪ Неадекватне прогнозування потреб економіки в робочій силі та потреб у спеціалізації студентів-іноземців.
Можливості підготовки іноземних студентів у ЗВО України	Загрози підготовки іноземних студентів у ЗВО України
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Процес приєднання до Європейського освітнього простору та Європейського дослідницького простору. ▪ Розширення доступу до міжнародних джерел фінансування освітньої та наукової діяльності. ▪ Досвід міжнародного освітнього та наукового співробітництва. ▪ Переосмислення ролі викладача як тьютора, фасилітатора, наставника, який тепер відповідає за індивідуальний педагогічний супровід та координацію освітнього процесу. ▪ Цифровізація та швидке зростання ІТ-індустрії. ▪ Наявність та доступність сучасного освітнього контенту. ▪ Потенціал синергії між ЗВО та дослідницькими організаціями у процесі підготовки іноземних студентів. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Загострення конкуренції у вищій освіті внаслідок глобалізації. ▪ Посилення конкуренції з боку менш авторитетних іноземних університетів, які пропонують доступне дистанційне навчання. ▪ Військові та політичні наслідки вторгнення Росії в Україну. ▪ Диспропорції в соціально-економічному розвитку. ▪ Тривала відсутність комплексних програмних документів державного рівня щодо вищої освіти іноземних громадян. ▪ Фрагментована інтеграція в європейський освітній ландшафт. ▪ Привабливі можливості в інших країнах, які сприяють еміграції висококваліфікованих дослідників, науковців і викладачів. ▪ Обмежений попит на вищу освіту в складних технічних галузях, що перешкоджає розвитку технічної та наукомісткої освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, доцільно відзначити, що сфера підготовки іноземних студентів у ЗВО України перебуває на початковій стадії свого розвитку і має як переваги, та і недоліки. До переваг відносимо: існування широкої мережі вищих освітніх закладів, що

покликана зробити вищу освіту доступною не лише для громадян України, а й для представників інших країн; прозорі процедури вступу для іноземних громадян (Moodle System); великий попит на вищу освіту та високий рівень надання освітніх послуг громадянам із різних країн світу; готовність ЗВО до змін у контексті євроінтеграції; діє освітнє законодавство та стандарти вищої освіти; наявність висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів; поєднання академічних традицій і досвіду впровадження змін; широкий вибір освітніх програм різного типу та напрямів освіти; прийнятну вартість освітніх послуг; наявність достатньої капітальної бази для забезпечення освітнього процесу.

Серед недоліків виділяємо такі: існування глобальної тенденції до збільшення кількості іноземних студентів; наявність адаптаційних проблем, що виникають на різних етапах перебування іноземних студентів в Україні (існування міжкультурних відмінностей, потреби у навчанні іноземною мовою, невідповідність очікувань студентів щодо результатів навчання: занепад наукових шкіл і відсутність новаторських результатів досліджень підготовки іноземних студентів; недостатня увага до вітчизняного досвіду; неналежний моніторинг професійної кваліфікації та результатів працевлаштування іноземних студентів; існування розбіжностей між сформованими компетенціями випускників і навичками, затребуваними роботодавцями за кордоном; визнання необхідності та постановки цілей навчання упродовж життя; фрагментація та дублювання профілів підготовки іноземних студентів у ЗВО; вторинна спрямованість на дослідження та інноваційну діяльність; низька мотивація працівників ЗВО у процесі професійної підготовки іноземних студентів; недостатня практична підготовка іноземних студентів у ЗВО України; неадекватне прогнозування потреб економіки в робочій силі та потреб у спеціалізації студентів-іноземців.

До основних загроз можна віднести: загострення конкуренції у вищій освіті внаслідок глобалізації; посилення конкуренції з боку менш авторитетних іноземних університетів, які пропонують доступне дистанційне навчання; військові та політичні наслідки вторгнення Росії в Україну; диспропорції в соціально-економічному розвитку; тривалу відсутність комплексних програмних документів державного рівня, що стосуються вищої освіти іноземних громадян; фрагментовану інтеграцію в європейський освітній ландшафт; існування привабливих можливостей в інших країнах, які сприяють еміграції висококваліфікованих дослідників, науковців і викладачів; обмежений попит на вищу освіту в складних технічних галузях, що перешкоджає розвитку технічної та наукомісткої освіти.

Серед можливостей підготовки іноземних студентів в українських ЗВО слід відзначити процес приєднання до Європейського освітнього простору та Європейського дослідницького простору; розширення доступу до міжнародних джерел фінансування освітньої та наукової діяльності; досвід міжнародного освітнього та наукового співробітництва; переосмислення ролі викладача

як тьютора, фасилітатора, наставника, який відповідає за індивідуальний педагогічний супровід та координацію освітнього процесу; цифровізацію та швидке зростання ІТ-індустрії; наявність та доступність сучасного освітнього контенту; потенціал синергії між ЗВО та дослідницькими організаціями у процесі підготовки іноземних студентів. Проте слід зазначити, що воєнний стан суттєво обмежує можливості впровадження кардинальних змін в освітній галузі, принаймні в частині недофінансування останньої, орієнтації на загальне продовження освіти, а не на швидкий стрибок її якості.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні особливостей здійснення освітнього процесу в контексті підготовки іноземних студентів у ЗВО.

Список літератури

1. Сбруева А. А. Глобалізація – інтернаціоналізація: співвідношення понять в контексті розвитку міжнародної вищої освіти. Теоретичні питання освіти і виховання. 2001. № 17. С. 125–128.
2. Сбруева А. Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу. Вища освіта України. 2013. № 3. С. 89–95.
3. Авшенюк Н. М. Болонський процес як регіональний вимір інтернаціоналізації вищої освіти в Європі. Педагогічна теорія і практика. 2011. № 2. С. 314.
4. Бойченко М. Вплив інтернаціоналізації на розвиток інноваційних процесів в управлінні європейською вищою освітою. Порівняльно-педагогічні студії. 2011. № 2(8). С. 71–78.
5. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. Освітологічний дискурс. 2015. № 2(10). С. 205–216.
6. Дебич М. А. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. Ніжин: ПП Лисенко. 2019. 408 с.
7. Ржевська А. В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи: монографія. Луганськ: Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2011. 355 с.
8. Лондар С. Л., Шаповалова О. О., Пронь Н. Б. Ринок освітніх послуг в Україні: конкурентні переваги та сучасні виклики для іноземних студентів. Освітня аналітика України. 2020. № 1(8). С. 5–22.
9. Ребуха Л. З. Професійна підготовка майбутніх фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції. Гуманітарні студії, 2021. № 1. С. 113–123.

References

1. Sbrueva, A. A. (2001). Hlobalizatsiia – internatsionalizatsiia: spivvidnoshennia poniat v konteksti rozvytku mizhnarodnoi vyshchoi osvity [Globalization - internationalization: correlation of concepts in the context of the development of international higher education]. Teoretychni pytannia

- osvity i vykhovannia – Theoretical issues of education and upbringing, 17, 125–128 [in Ukrainian].
2. Sbrueva, A. (2013). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: priorityty kompleksnoi stratehii Yevropeiskoho Soiuzu [Internationalization of higher education: priorities of the comprehensive strategy of the European Union]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education of Ukraine*, 3, 89–95 [in Ukrainian].
 3. Avsheniuk, N. M. (2011). Bolonskyi protses yak rehionalnyi vymir internatsionalizatsii vyshchoi osvity v Yevropi [The Bologna process as a regional dimension of the internationalization of higher education in Europe]. *Pedahohichna teoriia i praktyka – Pedagogical theory and practice*, 2, 314 [in Ukrainian].
 4. Boichenko, M. (2011). Vplyv internatsionalizatsii na rozvytok innovatsiinykh protsesiv v upravlinni yevropeiskoiu vyshchoiu osvitoiu [The impact of internationalization on the development of innovative processes in the management of European higher education]. *Porivnialno-pedahohichni studii – Comparative pedagogical studies*, 2(8), 71–78 [in Ukrainian].
 5. Nitenko, O. V. (2015). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in university development]. *Osvitlohichnyi dyskurs – Educational discourse*, 2(10), 205–216 [in Ukrainian].
 6. Debych, M. A. (2019). Teoretychni zasady internatsionalizatsii vyshchoi osvity: mizhnarodnyi dosvid: monohrafiia [Theoretical foundations of internationalization of higher education: international experience: monograph]. Nizhyn: PP Lysenko [in Ukrainian].
 7. Rzhavska, A. V. (2011). Rozvytok suchasnoi universytetskoï osvity krain Zakhidnoi Yevropy: monohrafiia [Development of modern university education in Western Europe: monograph]. Luhansk: Vydavnytstvo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].
 8. Londar, S. L., Shapovalova, O. O., Pron, N. B. (2020). Rynok osvitnikh posluh v Ukraini: konkurentni perevahy ta suchasni vyklyky dlia inozemnykh studentiv [Market of educational services in Ukraine: competitive advantages and modern challenges for foreign students]. *Osvitnia analityka Ukrainy – Educational analytics of Ukraine*, 1(8), 5–22 [in Ukrainian].
 9. Rebukha L. Z. (2021) Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv upravlinnia zakladamy osvity na zasadakh mizhdystsyplinarnoi intehtratsii. [Professional Training of Future Specialists in the Management of Educational Institutions Based on Interdisciplinary Integration] *Humanitarni studii*, 2021. № 1. S. 113–123 [in Ukrainian].